

Waterschap Rivierenland klaar met NBW- en KRW-gebiedsprocessen

Waterschappen maken sinds enkele jaren gebruik van gebiedsprocessen in het kader van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze beleidsthema's vereisen nieuwe of aanvullende maatregelen om het watersysteem robuuster en veerkrachtiger te maken. Het doel van de gebiedsprocessen is om tot maatschappelijk geaccepteerde maatregelen te komen waarmee de wateropgaven worden opgelost. Om dit te bereiken, heeft Waterschap Rivierenland ruim 50 bijeenkomsten verzorgd met belangenorganisaties en lokale overheden.

De eerste NBW-toetsingsresultaten kwamen in 2004 gereed. Aangezien het KRW-proces pas later startte (najaar 2006), zijn beide gebiedsprocessen separaat aangepakt. Daardoor ontstonden duidelijk afgebakende gebiedsprocessen, gericht op één thema. Het streven was om de belanghebbenden vanaf het begin zoveel mogelijk hierbij te betrekken. Zo kon het waterschap alle beschikbare gebiedskennis optimaal meenemen. Om inzicht te krijgen in de juiste aanpak van de gebiedsprocessen, is het waterschap samen met HydroLogic bij zowel de NBW als KRW begonnen met een pilotproject. Hieruit is de methodiek bepaald voor de volgende bijeenkomsten met de streek.

Gebiedsproces NBW

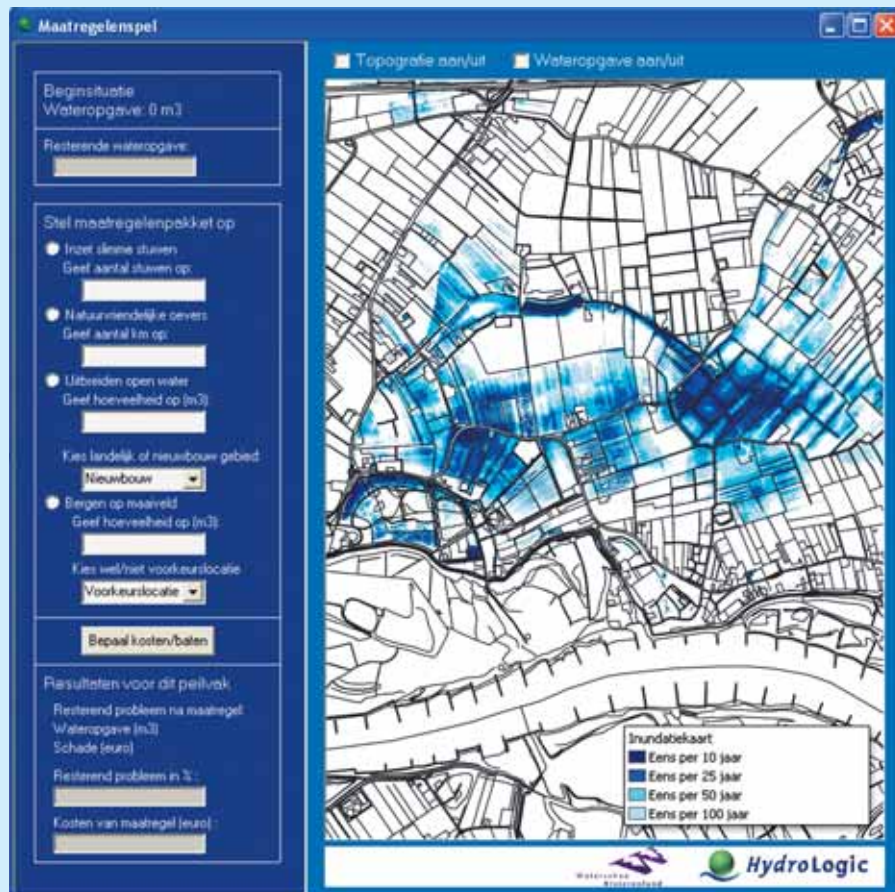
Voor elk van de zeven deelgebieden zijn steeds twee bijeenkomsten gehouden met vertegenwoordigers van onder andere de gemeenten, provincie, ZLTO, agrarische jongerenorganisatie, natuur- en milieuorganisaties, Kamer van Koophandel, drinkwaterbedrijven en het waterschap. Tijdens de eerste bijeenkomst zijn de randvoorwaarden van het project toegelicht. De nadruk lag op die onderwerpen waarvoor de inbreng van de streek nodig en gewenst is. Zo werd onnodig tijdverlies voorkomen aan discussies over vaststaande feiten, zoals wettelijke normen. Bij de discussie over normen voor wateroverlast is gesproken over de te hanteren klimaatscenario's en over de methode van toetsing (bij normering uitgaan van huidig of toekomstig grondgebruik?). Ook zijn gemodelleerde knelpunten voor wateroverlast getoetst aan de ervaringen van streekbewoners. Op basis van de gebiedskennis van de deelnemers vond een verificatie van de modelresultaten plaats. Vervolgens is gekeken hoe de knelpunten voor wateroverlast kunnen worden opgelost. Het doel was om te komen tot een NBW-maatregelenpakket dat kosteneffectief is en voldoende draagvlak geniet. Ter ondersteuning van deze sessie is door de deelnemers gebruik gemaakt van een computerprogramma dat specifiek geconfigureerd is voor de situatie in Rivierenland.

Met dit programma dat op GIS gebaseerd is, kan de gebruiker eenvoudig inzicht krijgen in de NBW-knelpunten en in de kosteneffectiviteit van alle voor het gebied relevante maatregelen, zoals het inzetten van slimme stuwen, de aanleg van natuurvriendelijke oevers, het uitbreiden van open water en waterberging op land (zie afbeelding 1). Ter ondersteuning kan de gebruiker tevens gebiedsinformatie opvragen, zoals de hoogteligging, het land- en bodemgebruik, de topografie en planologische functies. In kleine groepen, samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende belangenorganisaties, is gezamenlijk de uitvoerbaarheid van maatregelen bekeken. Gedurende de sessies vonden binnen de groepen discussies plaats over de voor- en nadelen per maatregel, het creëren van situaties waar iedere partij iets bij wint en het aanwijzen van geschikte locaties voor uitvoering van de maatregelen. Vrijwel iedere groep slaagde erin een geaccepteerd maatregelenpakket op te stellen waarmee de wateropgave grotendeels kan worden opgelost.

De inzet van slimme stuwen blijkt een populaire maatregel, omdat dit nauwelijks ruimte kost. Ook over natuurvriendelijke oevers zijn veel deelnemers positief, omdat deze maatregel op veel plekken in het gebied kan worden ingezet. Daarmee kan de NBW-opgave gelijkmatig over de streek worden verdeeld. Daarnaast brachten de deelnemers naar voren dat natuurvriendelijke oevers goed zijn voor de ecologie en daarmee voor de KRW. Ook retentie wordt, vooral buiten de landbouwgebieden, als een goede maatregel gezien, bijvoorbeeld in zandwinplassen of in vijvers bij afritten van snelwegen. Bergen op het maaiveld wordt gezien als een minder geschikte maatregel, omdat deze grond aan de landbouw onttrekt. Daarnaast verandert het landschap als gevolg van deze maatregel. Ook is er een negatief effect op de waterkwaliteit te verwachten, omdat het de

De inzet van slimme stuwen blijkt een populaire maatregel, omdat dit nauwelijks ruimte kost. Ook over natuurvriendelijke oevers zijn veel deelnemers positief, omdat deze maatregel op veel plekken in het gebied kan worden ingezet. Daarmee kan de NBW-opgave gelijkmatig over de streek worden verdeeld. Daarnaast brachten de deelnemers naar voren dat natuurvriendelijke oevers goed zijn voor de ecologie en daarmee voor de KRW. Ook retentie wordt, vooral buiten de landbouwgebieden, als een goede maatregel gezien, bijvoorbeeld in zandwinplassen of in vijvers bij afritten van snelwegen. Bergen op het maaiveld wordt gezien als een minder geschikte maatregel, omdat deze grond aan de landbouw onttrekt. Daarnaast verandert het landschap als gevolg van deze maatregel. Ook is er een negatief effect op de waterkwaliteit te verwachten, omdat het de

Afb. 1: Het computerprogramma toont waar in de huidige situatie wateroverlast kan optreden. Om wateroverlast op te lossen, kan de gebruiker per peilgebied slimme stuwen of natuurvriendelijke oevers inzetten of het open water uitbreiden of op maaiveld bergen. Vervolgens wordt de kosteneffectiviteit van de maatregel getoond.

Afb. 2: Het waterschap heeft vanuit een maximaal maatregelenpakket (streefbeeld) toegewerkt naar een reëel maatregelenpakket voor de KRW. Hiertoe zijn de maatregelen die niet haalbaar en/of betaalbaar bleken, weggestreept en bleef een kosteneffectief reëel maatregelenpakket over waarmee in 2027 het einddoel kan worden bereikt.

afspoeling van gif- en voedingsstoffen van landbouwgronden versterkt.

Nadat het waterschap inzicht had gekregen in de wensen van de belanghebbenden zijn deze doorgerekend om te bepalen waar ze het meest effectief zouden zijn. Op basis van de uitkomsten is een maatregelenpakket opgesteld. Uit de modelanalyse blijkt dat de inzet van slimme stuwten in extreme situaties bij een verkeerde planning juist tot extra problemen kan leiden. Daarnaast sluit de inzet van slimme stuwten in dit gebied ook niet aan bij de KRW-doelen. Mede daarom is deze maatregel uiteindelijk beperkt geselecteerd. De maatregelen 'natuurvriendelijke oevers' en 'retentie' zijn wel veelvuldig gekozen. Het pakket is in de tweede bijeenkomst aan de streek voorgelegd en bediscussieerd. Bij het voorleggen van het pakket heeft het waterschap goed onderbouwd wat met de inbreng van de streekbewoners is gedaan. Naar aanleiding van de reacties is het pakket aan maatregelen definitief gemaakt.

Gebiedsproces KRW

In het KRW-gebiedsproces zijn opnieuw voor alle deelgebieden twee bijeenkomsten gehouden met (ambtelijke) vertegenwoordigers van de gemeenten, provincie, ZLTO, agrarische jongerenorganisatie, natuur- en milieuorganisaties, Kamer van Koophandel, belangenvereniging voor hengelsport, drinkwaterbedrijven, DLG en het waterschap. Ervaringen uit de pilot voor het KRW-gebiedsproces leerden dat hier een andere aanpak nodig is dan bij het NBW-gebiedsproces. De KRW is een meer abstract onderwerp dan het NBW. Het aantal mogelijke maatregelen dat kan worden genomen om KRW-doelen te bereiken, is groter, maar het effect van deze maatregelen is meestal minder goed te kwantificeren dan het effect van de NBW-maatregelen.

Tussen de huidige situatie en het einddoel zit veel ruimte. Reeds geplande of autonome maatregelen dragen al voor een deel bij aan het opvullen van deze ruimte. Om de afstand verder te overbruggen, diende nog een aantal maatregelen te worden genomen. Hiervoor had het waterschap gebruik kunnen maken van dezelfde werkwijze als bij het NBW-gebiedsproces. In het KRW-gebiedsproces is er echter voor gekozen te beginnen met een maximaal

maatregelenpakket (streefbeeld, zie afbeelding 2). Dit maximale pakket werd door het waterschap bepaald en bevatte alle mogelijke maatregelen die bijdragen aan het behalen van de KRW-doelstellingen in het gebied. In dit maximale pakket was nog geen rekening gehouden met haalbaarheid en betaalbaarheid. De maatregelen uit het maximale pakket zijn systematisch met de streek besproken. Vervolgens is het 'afgepeld' tot een reëel maatregelenpakket. Hiertoe zijn de maatregelen die niet haalbaar en/of betaalbaar bleken, weggestreept en bleven de kosteneffectieve reële maatregelen over.

Het 'afpellen' van het pakket maatregelen werd vereenvoudigd aan de hand van een multicriteria-analyse, waarin alle maatregelen worden beoordeeld op haalbaarheid, maatschappelijk acceptatie en de mogelijkheid tot het combineren met andere functies. Daarbij kon de mening van iedere deelnemer, los van het expertiseniveau, in gelijke mate naar voren komen.

Door per maatregel meer criteria te hanteren, is ook inzicht ontstaan in de reden waarom maatregelen wel of niet populair zijn in de streek. Uit de multicriteria-analyse bleek dat twijfel bestond over de effecten van veel maatregelen. De streekbewoners spraken vooral steun uit voor maatregelen waarvan (vrijwel) zeker is dat ze effect hebben, zoals het verbeteren van rioolwaterzuiveringsinstallaties, het minimaliseren van de chemische onkruidbestrijding, het aanleggen van vispassages, het baggeren van sloten en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Vanwege de onzekerheid over de effectiviteit van verschillende maatregelen is ook besloten in te zetten op nader onderzoek, soms in de vorm van pilotprojecten.

Op basis van de te behalen resultaten kan dan in 2015 worden beoordeeld of de nu niet gekozen maatregelen alsnog zullen worden ingezet. Dit geldt bijvoorbeeld voor maatregelen ter vermindering van de voorjaarspiek in de uitspoeling van vervuilende stoffen van landbouwpercelen. Daarnaast wordt onder andere door voorlichting gestimuleerd dat particulieren zelf maatregelen nemen, bijvoorbeeld het inrichten van mestvrije zones door boeren. Afkoppelen kan afhankelijk van de locatie wel of niet bijdragen aan de realisatie van KRW-doelen. Bepaald is dat hieraan

in gemeentelijke watertoetsen en waterplannen aandacht wordt besteed. De meeste gemeenten staan hier positief tegenover.

Tijdens de tweede bijeenkomst legde het waterschap een maatregelenpakket voor dat was opgesteld op basis van de resultaten van de eerste bijeenkomst. Opnieuw werden de maatregelen via een multicriteria-analyse bediscussieerd. De belangenorganisaties en lokale overheden gaven hun mening over de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid van de voorgesloten maatregelen. Op basis van de uitkomsten van beide bijeenkomsten heeft het waterschap een pakket maatregelen samengesteld dat het gefaseerd kan uitvoeren en waarmee het naar verwachting in 2027 het einddoel (zie paarse lijn in afbeelding 2) kan halen.

Conclusies

Alle betrokkenen zijn dus vanaf het begin intensief betrokken geweest bij de gebiedsprocessen. Daarmee is veel vertrouwen gewonnen. Door de inzet van toegespitste communicatie- en discussietechnieken is de mening en de kennis van belangenorganisaties optimaal meegenomen. Uit de evaluaties van de gebiedsprocessen bleek dat zij zich betrokken voelen bij het Nationaal Bestuursakkoord Water en de Kaderrichtlijn Water. De organisaties willen door het waterschap op de hoogte worden gehouden van het doorvoeren van maatregelen en de effecten daarvan, bijvoorbeeld wanneer het waterschap wateroverlast tijdens een enorme regenbui voorkomt omdat een aangelegd bergingsgebied is ingezet.

De NBW- en KRW-gebiedsprocessen hebben geleid tot bestuurlijk goedgekeurde maatregelen voor de periode tot 2015 die een plaats krijgen in het waterbeheerplan. Binnenkort gaat het waterschap een aantal (hydraulische) maatregelen uit het NBW-pakket uitvoeren. De inrichtingsmaatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, worden ook voorbereid. Omdat het waterschap hiervoor grond moet aankopen, kost dit echter meer tijd. De belangenorganisaties hebben in het algemeen positief en tevreden gereageerd op het gebiedsproces en de maatregelen. Ze beoordeelden het proces met een ruime voldoende. In toekomstige communicatietrajecten verwacht Waterschap Rivierenland hiervan de vruchten te plukken.

Dirk-Sytze Kootstra en Leanne Reichard (HydroLogic)
Niels Nijmeijer en Ton Ruigrok (Waterschap Rivierenland)

Voor meer informatie: (033) 475 35 35.

NOTEN

- HydroLogic (2005). Normenstudie NBW Voorvliet/ Pijpekasten. Waterschap Rivierenland.
 Bos A. en L. Reichard (2007). Kennismanagement voor betere projectresultaten in het waterbeheer. H₂O nr. 20, pag. 15-17.